

Mielichhoferia elongata (Musci),
espècie nova per a la brioflora ibèrica, i altres aportacions

Rosa M. MANOBENS I RIGOL
&
Creu CASAS SICART

ABSTRACT

MANOBENS I RIGOL, R. M. & CASAS I SICART, C., 1985: *Mielichhoferia elongata*, a new record for Iberian bryoflora, and other contributions. Collect. Bot. 16(1): 323-326.

Mielichhoferia elongata (Hoppe & Hornsch. ex Hook.) Hornsch. is recorded for the first time in Iberian bryoflora. Two other new reports for Catalonia are made: *Scapania cuspiduligera* (Nees) K. Müll. and *Catoscopium nigratum* (Hedw.) Brid. *Encalypta alpina* Sm., an uncommon orophyte in the Pyrenees, is also reported.

RESUMEN

MANOBENS I RIGOL, R. M. CASAS I SICART, C., 1985: *Mielichhoferia elongata*, especie nueva para la brioflora ibérica, y otras aportaciones. Collect. Bot. 16(1): 323-326.

Citamos por primera vez para la brioflora ibérica *Mielichhoferia elongata* (Hoppe & Hornsch. ex Hook.) Hornsch. También aportamos dos novedades para Cataluña, *Scapania cuspiduligera* (Nees) K. Müll. y *Catoscopium nigratum* (Hedw.) Brid., así como *Encalypta alpina* Sm. orófito poco frecuente en los Pirineos.

Amb aquest treball aportem noves dades per a la brioflora pirinenca, resultat dels estudis que portem a terme a la Serra d'Altars i Montsent de Pallars, a la capçalera de la Vall d'Assua (Pallars Sobirà). Citem *Mielichhoferia elongata* per primera vegada a la Península Ibèrica, *Scapania cuspiduligera* i *Catoscopium nigratum* corresponen a la segona cita ibèrica i són noves per a la brioflora catalana. També fem esment d'*Encalypta alpina*, tàxon poc conegut als Pirineus.

Mielichhoferia elongata (Hoppe & Hornsch. ex Hook.) Hornsch.

Pallars Sobirà: Capçalera del riu de Pamano, 1950-2050 m, E, CH3704 i CH3804, 16-VI-1981, R. M. Manobens.

Igual que d'altres espècies del mateix gènere, *Mielichhoferia elongata*, viu sobre roques àcides que contenen metalls pesats. Nosaltres l'hem trobat sobre esquistes de color negre brillant, grafitics, portadors de pirites. Aquests esquistes daten del Silurià i s'alternen amb capes fines de calcàries. Es tracta d'una molsa mesòfila, esciòfila, saxícola i acidòfila. De caràcter oròfil, es coneix del N i C d'Europa, Gran Bretanya, Itàlia i Pirineus, així com de l'E d'Àfrica.

M. elongata forma petits tapissos densos, de color verd apagat a la superfície i bru a l'interior. Els brins, d'uns 7 mm d'alçada, són trencadissos i amb els fil·lids molt imbricats. En els nostres exemplars els fil·lids són ovato-lanceolats, d'apex dentat, i les cèl·lules del mig romboïdals i amples d'11-16(20) μm . L'estructura del nervi és un caràcter molt fiable que permet determinar l'espècie, malgrat no presentar esporòfits, com és el nostre cas. En fer un tall transversal d'un fil·lidi (fig. 1, c), s'observa que el nervi és format per una sola capa de dues grans cèl·lules adaxials, una capa de cèl·lules centrals menudes i a continuació les cèl·lules epidèmiques en nombre de 3-4. *M. mielichhoferi*, amb la qual es pot confondre, té dues capes de cèl·lules adaxials al nervi.

En els talussos on creix *Mielichhoferia elongata* hem recol·lectat *Bryum alpinum*, *Jungermania sphaerocarpa*, *Conocephalum conicum* i *Cephaloziella rubella*. A les vores del rierol hem trobat *Bryum pseudotriquetrum*, *B. schlecheri* var. *latifolium*, *Cratoneuron commutatum* var. *falcatum*, *C. decipiens*, *C. filicinum* i *Philonotis calcarea*. Contrasta la població briofítica acidòfila dels talussos amb la del rierol que és calcícola, car les aigües passen prèviament per terrenys calcaris del Devonià i donen reacció bàsica.

Scapania cuspiduligera (Nees) K. Müll.

Pallars Sobirà: Serra d'Altars, al camí de Xivirro, 2000 m, N, i a Coma Llobatera, 2100 m, E, CG3999, 8-XI-1981 i 12-IV-1981, *R. M. Manobens*; Barranc de Coma Llobatera, 1700 m, NE, CG4099, *R. M. Manobens*; Montsent de Pallars, 2700 m, NE, CH3706, 6-IX-1981, *R. M. Manobens*.

S. cuspiduligera és una hepàtica circumboreal que viu sobre les roques calcàries humides i ombrívols. A la Península Ibèrica només havia estat citada de Lugo, al Valle de Oro (CASARES, 1911). Nosaltres l'hem trobada de forma esparsa, des de l'estatge subalpí fins a l'estatge alpí. A les localitats citades viu als relleixos i fissures de les roques i cingles obacs, sempre sobre materials calcaris del Devonià. Es comporta com esciòfila, meso-higròfila, saxícola i calcífila. Forma petites gespes de color verd clar, acompanyada de *Distichium capillaceum* i *Myurella julacea* var. *scabrifolia*.

Els lòbuls dels fil·lids de *Scapania cuspiduligera* són gairebé iguals i arrodonits. En els fil·lids més joves, carregats de propàguls vermellosos bicèl·lulars, l'apex esdevé apiculat. Les cèl·lules de les vores dels lòbuls són més petites, quadrades i de parets gruixudes. Aquestes vores es giren cap enfora donant una aparença particular a la planta.

Catoscopium nigratum (Hedw.) Brid.

Pallars Sobirà: Fonts del Fontanal, 1600 m, CG4099, 25-VI-1983, *R. M. Manobens*.

Localment abundant, *Catoscopium nigratum* presenta molta vitalitat i regularment forma esporòfits. Forma tapissos bombats i xops d'aigua. L'acompanyen, formant grans tofes, *Cratoneuron commutatum* var. *commutatum*, *C. decipiens* i *Bryum pseudotriquetrum* i, entremig, les hepàtiques *Aneura pinguis* i *Pellia fabroniana*.

Catoscopium nigratum es considera un relict glacial de la brioflora del quaternari (GAMS, 1932). Es conserven testimonis fòssils d'aquesta molsa en els dipòsits de tova del quaternari al N i C d'Europa i a N Amèrica (JANSSENS, 1984). De caràcter àrtico-alpí, a les regions meridionals d'Europa es troba actualment força localitzada a les deus i mulladius d'aigües relativament fredes. A les Fonts del Fontanal la temperatura de les aigües és de 6° C a l'estiu, i el pH de l'aigua corrent és de 7, mentre a les grans tofes de *Cratoneuron commutatum* el pH és de 7,5 i 8.

Catoscopium nigratum és una espècie rara als Pirineus, que al vessant meridional només es coneixia d'Osca, a l'Empriu (CASAS, 1956).

Encalypta alpina Sm.

Pallars Sobirà: Montsent de Pallars, 2600-2870 m, NE-N, CH3706, 6-IX-1981, R. M. Manobens; Forat d'Entremonts, 2550-2600 m, N, CH3806, 6-IX-1981, R. M. Manobens.

Localitzada a l'estatge alpi, *Encalypta alpina* apareix puntualment formant petits poblaments a les canals, als replans i als relleixos del rocam encinglerat, on es comporta com una molsa fotoesciòfila, mesòfila, saxícola i calcífila. Tolera les condicions dèbilment àcides de l'humus que s'hi forma. Sovint l'acompanya *Distichium capillaceum* i ocasionalment *Lophozia alpestris*, *Bryum elegans* o *Blepharostoma tricophyllum*.

L'àrea de distribució d'*Encalypta alpina* es troba bastant restringida a les zones montanes i àrtiques d'Euràsia i Amèrica del Nord. Aquest tàxon és una de les poques espècies del gènere *Encalypta* que arriba al cercle polar àrtic (HORTON, 1982). A la Península Ibèrica es localitza als Pirineus. Citacions d'autors com Husnot, Spruce o Kern sovint són força imprecises i corresponen al vessant septentrional de la serralada. En aquest vessant una de nosaltres (Casas, 1967) recol·lectà *Encalypta alpina* a la Vall d'Aran, Vaqueira (BCB 13827). Les localitats del Montsent de Pallars són les primeres per al vessant meridional pirinenc.

Segons els exemplars d'herbari que hem revisat (BCB) i les descripcions de diversos autors, *Encalypta alpina* és una molsa bastant robusta, que fa de 2-5 cm d'alçada. Totes les mostres que hem recol·lectat al Montsent de Pallars són molt petites i no sobrepassen mai 1 cm d'alçada. Així mateix, els fil·lids són més curts i sovint més amples. Aquestes diferències probablement corresponen a una variant fenotípica lligada a les condicions ambientals de la zona. Hi reconeixem però les principals característiques del tipus, com són: el nervi excurrent i de color groc; la meitat superior del fil·lidi lanceolada, les cèl·lules de la part mitjana del fil·lidi més petites que a qualsevol altra espècie del gènere i que fan de 9-12 μm d'amplada.

AGRAÏMENT:

Estudis realitzats amb un Ajut a la Recerca de la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (C.I.R.I.T.) de la Generalitat de Catalunya.

BIBLIOGRAFIA

- CASARES, A., 1911: Muscineas nuevas para la flora española. Bol. R. Soc. Esp. Hist. Nat. 10: 242-244.
CASAS, C., 1956: Contribución al estudio de la flora briológica de los Pirineos Centrales (Huesca). Actes IIème Congr. Intern. Étud. Pyrénéennes 3(2): 44-59. Toulouse.
GAMS, H. 1932: Quaternary distribution. In VERDOORN, FR: Manual of Bryology, 297-322. The Hague.
HORTON, D. G., 1982: A revision of the *Encalyptaceae* (Musc), with particular reference to the North American taxa. Part I. Journal Bot. Lab. 53: 365-418.
JANSSENS, J. A., 1984: Quaternary fossil bryophytes in North America: new records. Lindbergia 9(3) 137-150.

(Rebut: 19 de desembre de 1984)

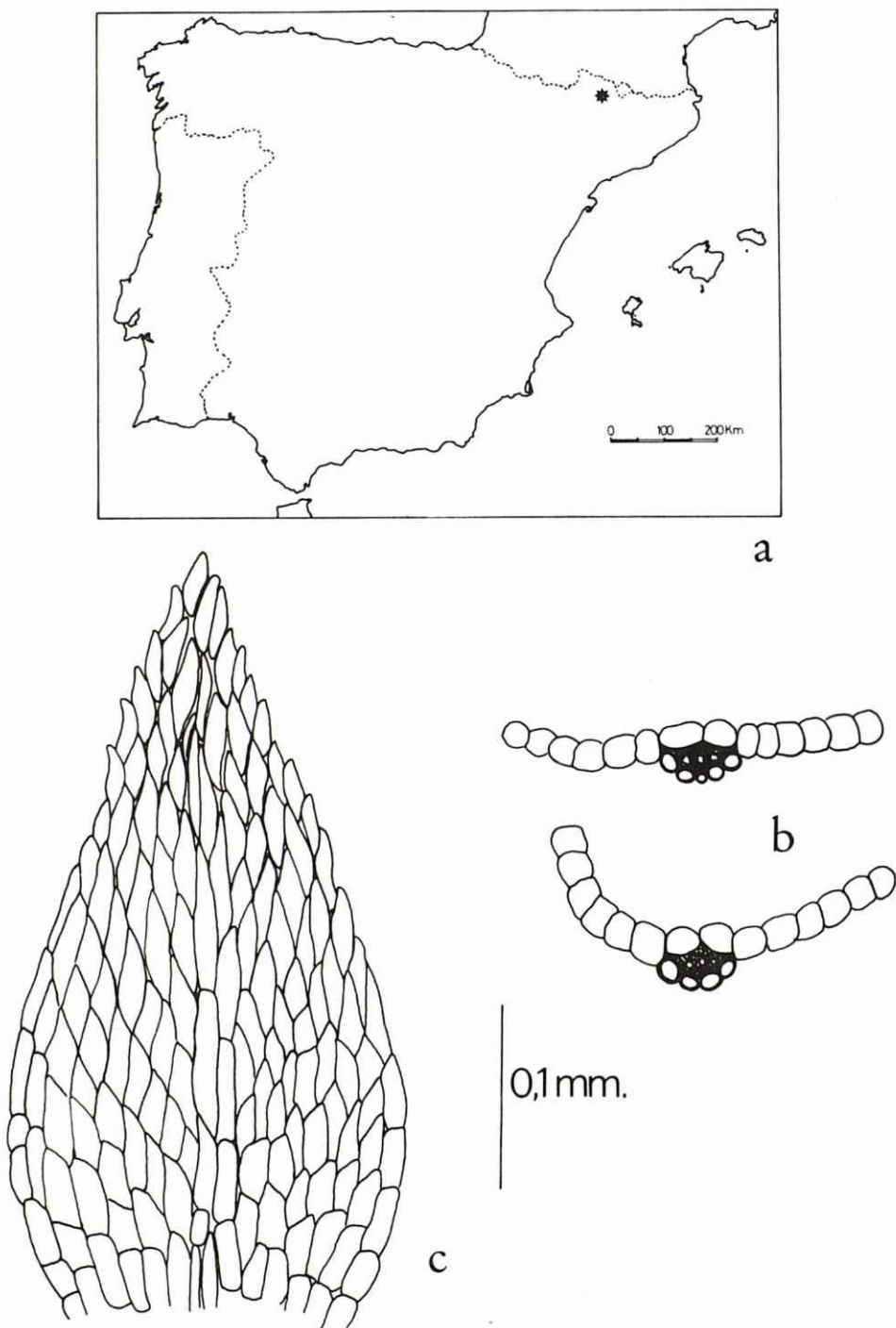

Fig. 1.— *Mellichboferia elongata* (Hoppe & Hornsch. ex Hook.) Hornsch.— a) localització a la Península Ibèrica; b) fil·lidi; c) secció transversal del fil·lidi.